

การวิเคราะห์ระบบการจัดหมวดหมู่ความรู้ ที่อยู่ในเอกสารใบลานที่มีในปัจจุบัน*

Analyzing and Organizing Knowledge Recorded
In Palm Leaf Manuscript

บานเย็น ภัทรเกียรติเจริญ**

ลำปาง แม่เฒ่า***

ศิวนาถ นันทพิชัย****

Banyen Phattarakiatcharoes

Lampang Manmart

Siwanath Nantapichai

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์และจัดระบบความรู้ที่อยู่ในเอกสารใบลาน” หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*** รองศาสตราจารย์ ดร. กลุ่มวิชาการจัดการสารสนเทศและการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

**** อาจารย์ ดร. ประจำสำนักวิชาสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ระบบการจัดระบบความรู้ที่อยู่ในเอกสารโบราณ ๕ ระบบ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันทั้งในระดับสากลและในประเทศไทย ได้แก่ (๑) ระบบหมวดหมู่ของ UNESCO ภายใต้การดูแลของ โครงการ UNESCO's Memory of the Word (๒) ระบบหมวดหมู่ของเยอรมัน-ลาวภายใต้การดูแลของโครงการอนุรักษ์เอกสารต้นฉบับลาว (PLMD) (๓) ระบบหมวดหมู่ของหอสมุดแห่งชาติ (๔) ระบบหมวดหมู่ของโครงการอนุรักษ์เอกสารโบราณ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (๕) ระบบหมวดหมู่ตามการจัดระบบของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ทุกระบบมีแนวคิดพื้นฐานในการจัดระบบเหมือนกันคือ ใช้หลักการจัดหมวดหมู่ความรู้ (Knowledge Classification) เพื่อจำแนกและจัดกลุ่มเนื้อหาที่เหมือนกันไว้ด้วยกันและเนื้อหาที่ใกล้เคียงกันหรือสัมพันธ์กันไว้ใกล้กัน โครงสร้างและลำดับเนื้อหาของความรู้แบ่งออกเป็นหมวด (Classes) ก่อน จากนั้นจึงแบ่งออกเป็นหมวดย่อย (Sub-classes) และหมู่ย่อย (Division) อย่างไรก็ตามผลวิจัยชี้ให้เห็นว่ายังไม่มีระบบหมวดหมู่ความรู้ของหน่วยงานใด ที่มีการแบ่งหมวด หมวดย่อย หมู่ย่อย เอาไว้อย่างครบถ้วน หรือครอบคลุมความรู้ในเอกสารโบราณที่มีอยู่จริงได้ทั้งหมด จึงทำให้ยังไม่สามารถแสดงโครงสร้างของความรู้ในเอกสารโบราณได้อย่างชัดเจน รวมถึงไม่สามารถแสดงความสัมพันธ์ของเนื้อหาความรู้ในเอกสารโบราณได้ ซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคสำคัญในการจัดระบบและการเข้าถึงความรู้ในเอกสารโบราณ

คำสำคัญ : เอกสารโบราณ การจัดระบบความรู้ การจัดหมวดหมู่ความรู้

Abstract

The main objective of this study is, to analyze the Knowledge Organization System (KOS) of Palm Leaf Manuscript (PLM). The five KOSs which are currently used for organizing knowledge recorded in PLM both at international level and in Thailand are employed for this study. They are 1) KOS created by UNESCO's Memory of the World Project, 2) KOS created by the German-Lao Cooperation Preservation of Lao Manuscript Program : G-Lao, 3) KOS created by the National Library of Thailand : Thai-PLM, 4) KOS created by Palm Leaf Manuscript Preservation in Northeastern : Northeastern-PLM and 5) KOS created by the Research Institute of Chiangmai University : CMU-PLM. A content analysis method was conducted on the collected data. The results of the study reveal that all analyzed systems used a knowledge Classification principle for organizing knowledge. The knowledge structure of the system is organized into classes, sub-classes and divisions. However, the findings also show that none of the 5 KOSs adopted the knowledge structure of class, sub-class and division or covered all of the content of the knowledge recorded in PLM. Therefore, the current KOSs cannot clearly present the knowledge structure recorded in PLM and its relationship with them. These are big obstacles for organizing and accessing the knowledge recorded in PLM.

Keywords : Palm Leaf Manuscript, Knowledge Organization System, Classification System

บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เข้าสู่ยุคสังคมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (Knowledge based society) ทำให้ประเทศประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย หันมาให้ความสำคัญกับการนำความรู้และภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ และพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของประเทศตามระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative economy) ดังจะเห็นได้จากในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ที่กำหนดยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจการเติมโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ด้วยการนำเอาความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน ส่งเสริมให้นำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปพัฒนาต่อยอด และเชื่อมโยงกับเทคโนโลยี เพื่อประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า และบริการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๔)

ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวนมากถูกบันทึกไว้ในเอกสารใบลาน (Palm leaf manuscript) หรือหนังสือใบลาน ซึ่งเป็นเอกสารโบราณประเภทหนึ่งที่ทำจากใบของต้นลานสำหรับจารข้อความด้วยภาษาและอักษรของท้องถิ่น เอกสารใบลานพบอยู่ทั่วไปในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากใบลานเป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น จึงถูกนำมาใช้บันทึกความรู้ในยุคที่การพิมพ์ยังไม่แพร่หลาย (ณรงค์ศักดิ์ ราวะรินทร์, ๒๕๕๑; Volker Grabowsky, 2008) อย่างไรก็ตามเอกสารใบลานส่วนใหญ่ยังอยู่กระจัดกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ขาดการดูแลรักษาและขาดการจัดระบบความรู้ การเข้าถึงความรู้ในตัวเอกสารโบราณเหล่านี้จึงทำได้ยากและถูกทำลายเสียหายได้ง่าย UNESCO จึงได้พยายามกระตุ้นเตือนให้แต่ละประเทศเห็นความสำคัญของเอกสารใบลาน ในฐานะเป็นแหล่งความรู้ที่เป็นมรดกความทรงจำของโลก ซึ่งควรได้รับการอนุรักษ์และสงวนรักษาและพัฒนาให้คนสามารถเข้าถึงความรู้ในเอกสารใบลานได้ (UNESCO, 2004) ในปัจจุบันมีหลายประเทศที่เห็นความสำคัญของการจัดการเอกสารใบลาน เช่น เยอรมัน อินเดีย ไทย พม่า ลาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้ง่าย และอนุรักษ์มรดกด้านภาษาตัวอักษรของชาติ (Coedès, Georges, 1966; Ministry of Information and Culture of Laos, 2005; UNESCO, 2004; Volker Grabowsky, 2008) โดยมีความพยายามอ่าน แปล ปริวรรตเอกสารใบลาน ให้สามารถทราบเรื่องราวให้เอกสารใบลาน

๒๑๒ บานเย็น ภัทรเกียรติเจริญ

ได้ง่ายขึ้น อีกส่วนหนึ่งคือความพยายามในการจัดระบบความรู้ (Knowledge organization) ของเอกสารโบราณ โดยแสดงโครงสร้างความรู้ (Knowledge structure) หรือจัดความรู้ให้อยู่เป็นหมวดหมู่ (Hjorland, 2007b; Taylor, 2004) เพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บเอกสารและเข้าถึงความรู้ได้ง่ายขึ้น (Broughton, et al., 2005; Shiri, 2006; SKOS, 2008)

การศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดระบบความรู้ที่อยู่ในเอกสารโบราณ จะทำให้เห็นภาพรวมของการจัดระบบความรู้ ตลอดจนปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด ซึ่งจะมีประโยชน์อย่างมากในการนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดระบบความรู้ที่อยู่ในเอกสารโบราณให้ครอบคลุม ชัดเจน และช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงความรู้ในเอกสารโบราณได้ง่ายขึ้นและตรงกับความต้องการได้มาก

วัตถุประสงค์

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาความรู้ในเอกสารโบราณ และวิเคราะห์ และจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ที่ปรากฏในเอกสารโบราณ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มความรู้ (Knowledge domain) คำอธิบายความหมาย คุณลักษณะของความรู้ (Characteristic) และความสัมพันธ์ของความรู้ (Relationship)

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ที่อยู่ในเอกสารโบราณใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) เอกสารที่นำมาวิเคราะห์ประกอบด้วย ระบบการจัดหมวดหมู่เอกสารโบราณ ๕ ระบบ ในส่วนของต่างประเทศมี ๒ ระบบ ได้แก่ (๑) ระบบหมวดหมู่ของ UNESCO ภายใต้การดูแลของโครงการ UNESCO's Memory of the Word (๒) ระบบหมวดหมู่ของเยอรมัน-ลาวยภายใต้การดูแลของโครงการอนุรักษเอกสารต้นฉบับลาว (PLMD) และระบบในประเทศไทย ๓ ระบบ ได้แก่ (๓) ระบบหมวดหมู่ของหอสมุดแห่งชาติ (๔) ระบบหมวดหมู่ของโครงการอนุรักษเอกสารโบราณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (๕) ระบบหมวดหมู่ตามการจัดระบบของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แนวทางในการวิเคราะห์

ศึกษาจากเอกสาร คู่มือของหน่วยงาน ใช้แบบบันทึกข้อมูลในการรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์การจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณ ประกอบด้วยรายการตรวจสอบ (Checklist) ขอบเขตและคุณลักษณะของการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณ ๓ ด้าน ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างความรู้ ได้แก่หมวด (Class) หมวดย่อย (Subclass) และหมู่ย่อย (Division) ด้านคุณลักษณะของความรู้ และด้านความสัมพันธ์ของความรู้ใช้หลักการพื้นฐานการจัดหมวดหมู่ความรู้ (Classification of knowledge) เพื่อจำแนกและจัดกลุ่มเนื้อหาย่อยที่เหมือนกันไว้ด้วยกันและเนื้อหาย่อยที่ใกล้เคียงกันไว้ด้วยกัน โดยพิจารณาดังนี้ (๑) พิจารณาชื่อหมวดตามสาขาวิชา (Discipline) ที่เหมือนกันและคล้ายคลึงกันไว้ด้วยกัน (๒) พิจารณาชื่อหัวเรื่อง (Subject Heading) ที่เหมือนกันและคล้ายคลึงกันไว้ด้วยกัน (๓) พิจารณาถึงเนื้อหา คำอธิบายและข้อความที่ปรากฏในกลุ่มเนื้อหาหมวดย่อยที่เหมือนกันและคล้ายคลึงกันเอาไว้ด้วยกัน (๔) กรณีที่เมื่อเนื้อหาแตกต่างกันแต่เป็นเรื่องที่ใกล้เคียงกัน จะตั้งแนวคิด (Concept) ที่ครอบคลุมเนื้อหาขึ้นมา เช่น กลอนบทละครกลอนสุภาพกลอนอ่านกลอนเพลงยาวกลอนนิราศกลอนปฏิพากย์กลอนสวด ในระบบหมวดหมู่ของ Thai-PLM จะตั้งแนวคิด (Concept) เป็นเนื้อหาเรื่องกลอนขึ้นมาแทนกลุ่มเนื้อหาดังกล่าว (๕) พิจารณาเนื้อหาที่ใช้หัวเรื่องเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับหมวดสาขาวิชารวมเข้าเป็นกลุ่มเนื้อหาเดียวกันด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์

๑. วิเคราะห์สภาพปัญหา และข้อจำกัดการจัดระบบความรู้ในเอกสารโบราณ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมความรู้ คือ แบบสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานและผู้ใช้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบความรู้ในเอกสารโบราณ ซึ่งกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์และการสังเกตจากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของหน่วยงานที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานการจัดการจัดระบบความรู้ในเอกสารโบราณของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเอกสารแนวคิดการจัดระบบความรู้ (Knowledge organization) และเอกสารการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ (Classification system) แล้ววิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทั้งหมดมากำหนดเป็นประเด็นการสัมภาษณ์และการสังเกตล่วงหน้า

๒. การวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) เพื่อศึกษาความรู้ที่ปรากฏอยู่ใน

เอกสารโบราณเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกข้อมูล เพื่อบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มความรู้เดิม ประกอบด้วย หมวดความรู้ (Class) หมวดย่อย (Subclass) และหมู่ย่อย (Division) ขอบเขต และรายละเอียดความรู้ความสัมพันธ์ของความรู้

๓. วิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร (Content Analysis) เพื่อศึกษาถึงคุณลักษณะความรู้ เนื้อหาของความรู้ และความสัมพันธ์ของความรู้ในเอกสารโบราณเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกเนื้อหา ที่ได้จากการวิเคราะห์ เพื่อบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มความรู้ (Domain) หมวดความรู้ (Classes) หมู่ความรู้ (Subclass) และหมู่ย่อย (Division) คุณลักษณะของความรู้ (Characteristics) และความสัมพันธ์ของความรู้ (Relationship)

เอกสารโบราณ และคุณลักษณะเอกสารโบราณ

เอกสารโบราณทำขึ้นจากใบของต้นลานให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า นำมาจารด้วยเหล็กแหลมเป็นตัวอักษรทั้ง ๒ ด้านของใบ หน้าละ ๔-๕ บรรทัด แล้วเจาะรูและร้อยด้วยเชือกพันจากเส้นฝ้ายเรียกว่าสายสนองรวมใบลานเข้าเป็นผูก โดยทั่วไปใบลาน ๑ ผูกจะมี ๒๔ ลาน (๔๘ หน้า) เอกสารโบราณ ๑ ผูก อาจมีเนื้อหาเพียงเรื่องเดียวหรือหลายเรื่อง หรือเนื้อหาบางเรื่องอาจจบในหลายผูกก็ได้ (ก่องแก้ว วีระประจักษ์ และ นิยะดา ทาสุคนธ์, ๒๕๓๗) เอกสารโบราณบางครั้งก็เรียกว่าหนังสือใบลานหรือคัมภีร์ใบลาน เนื่องจากในอดีตนิยมใช้บันทึกเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา รวมถึงบันทึกความรู้ภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ อาทิ ตำรานาน โหราศาสตร์เวชศาสตร์ดาราศาสตร์วรรณคดีอีกด้วย ความรู้ที่ถูกถ่ายทอดไว้ในเอกสารโบราณเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ และการสะสมประสบการณ์ในชีวิตของคนในท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ในสังคมชุมชน และในตัวผู้รู้เองผ่านกระบวนการศึกษาสังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกทอดมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ คุณลักษณะสำคัญของเอกสารโบราณมีดังนี้

๑. **รูปลักษณะ** เอกสารโบราณส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายกัน กล่าวคือ เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีขนาดไม่แน่นอน โดยทั่วไปมักมีขนาดประมาณ ๕ x ๕๐-๘๐ เซนติเมตร แต่หากมีขนาดยาวประมาณ ๒๕ เซนติเมตร เรียกว่า หนังสือก้อม หรือลานก้อม (ลานสั้น) เอกสารโบราณที่มีความสมบูรณ์จะมีส่วนประกอบต่าง ๆ คือ (๑) ไม้ประกับหรือไม้

ขอบ ๒ อัน ขนาบอยู่ด้านหน้าและด้านหลังใบลาน ทำหน้าที่เป็นส่วนปกของหนังสือใบลาน ทำด้วยไม้เนื้ออ่อนหรือไม้ไผ่ มีขนาดแผ่นกว้างยาวมากกว่าขนาดของแผ่นใบลานเล็กน้อย หนาพอประมาณ อาจมีการสลักลวดลายลงบนแผ่นไม้ประกบนี้ด้วย (วิรัตน์ อุนนาทรวงกูร, ๒๕๒๗) (๒) ลานดิบเป็นใบลานว่างเปล่า ไม่จารข้อความใด ๆ ใช้ประกบไว้ข้างหน้าหน้าแรกและข้างหลังแผ่นสุดท้ายของแผ่นที่จารอักษรข้างละ ๓-๔ แผ่นหรือมากกว่า ใช้เป็นแผ่นรองปก (๓) ใบหลบคือปกรองของหนังสือใบลานอยู่ถัดลานดิบเข้าไปหาแผ่นที่จารตัวอักษรจริง ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ด้านละแผ่นอาจจารชื่อตำรา ชื่อวรรณคดี ชื่อผู้แต่ง ชื่อผู้สร้างวันเวลาที่สร้างไว้บนแผ่นใบลานนี้ หรือผู้จารอาจจารข้อมูลส่วนนี้ไว้ที่ส่วนท้ายของคัมภีร์ (๔) เนื้อจริงของหนังสือคือแผ่นใบลานที่จารตัวอักษร (๕) ไม้่นาหรือ ไม้กิบ หรือปี่ คือฉลากบอกชื่อหนังสือ เทียบได้กับสันปกหนังสือ (๖) สายสนองใช้ร้อยใบลานตามลำดับหน้าให้ยึดติดกัน (๗) ผ้าห่อคัมภีร์มักทำจากผ้าชนิดต่าง ๆ เช่น ผ้าขิด ผ้าซิ่น ผ้ายก (ก่องแก้ว วีระประจักษ์, ๒๕๓๐)

๒. ความรู้ในเอกสารใบลาน จากการวิเคราะห์ความรู้ที่ถูบันทึกในเอกสารใบลานในประเทศไทยพบว่าสามารถจำแนกความรู้ในเอกสารใบลานได้ ๒ กลุ่มใหญ่คือ (๑) **ความรู้ทางธรรม** เช่น พระไตรปิฎก นิทานชาดก พิธีกรรมทางศาสนา บทสวดต่าง ๆ (๒) **ความรู้ในทางโลก** ที่เกิดจากประสบการณ์ ภูมิปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ของคนในแต่ละท้องถิ่น เช่น นิทานพื้นบ้าน โคลงกลอน, กฎหมายโบราณ พงศาวดาร ตำรายา ดาราศาสตร์ โหราศาสตร์ เป็นต้น (สุภณ สมจิตศรีปัญญา, ๒๕๔๔ เอกวิทย์ ณ ถลาง, ๒๕๔๔)

๓. อักษรและภาษา ที่ใช้บันทึกลงไปในเอกสารใบลาน มีความแตกต่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับกลุ่มชนและท้องถิ่นที่สร้างเอกสารใบลานนั้นขึ้น อักษรโบราณที่พบในเอกสารใบลานในประเทศไทย เช่น อักษรไทย อักษรขอมไทย อักษรธรรมล้านนา อักษรธรรมอีสาน อักษรไทยน้อย อักษรมอญ เป็นต้น มีข้อสังเกตว่าอักษรธรรมล้านนาและอีสาน หรืออักษรขอมไทย นิยมใช้เรื่องราวทางธรรม ส่วนอักษรไทยและอักษรไทยน้อย ใช้จารเรื่องราวทางโลก สำหรับภาษาที่ใช้บันทึกเป็นภาษาบาลี ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ภาษาเขมร ภาษามอญ (ก่องแก้ว วีระประจักษ์ และนิยะดา ทาสุคนธ์, ๒๕๓๗; ธวัช ปุณณทก, ๒๕๔๐)

ผลการวิเคราะห์ระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณในปัจจุบัน

จากการศึกษาแนวคิดของระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณปัจจุบันทั้ง ๕ ระบบ พบว่ามีแนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้เหมือนกันคือ ระบบหมวดหมู่ความรู้ (Classification system) ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างความรู้ (Knowledge structure) ที่แสดงให้เห็นกลุ่มความรู้ (Knowledge domain) หรือจำแนกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกันไว้ด้วยกัน โดยแบ่งตามลำดับเนื้อหาของความรู้ออกเป็นหมวด (Class) ก่อน จากนั้นจึงแบ่งออกเป็นหมวดย่อย (Subclass) และหมู่ย่อย (Division) ผลการวิเคราะห์ด้านโครงสร้างความรู้ ด้านคุณลักษณะของความรู้และด้านความสัมพันธ์ของความรู้ของระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณมีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

๑. โครงสร้างความรู้ของระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณ

จากการวิเคราะห์โครงสร้างความรู้ ของระบบหมวดหมู่ความรู้ทั้ง ๕ ระบบตามแนวคิดการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ (Classification of knowledge) ใน ๓ ด้าน ได้แก่หมวด (Class) หมวดย่อย (Subclass) และหมู่ย่อย (Division) สรุปผลได้ดังนี้

๑.๑ หมวด (Class) ที่ปรากฏในระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณในปัจจุบัน จำแนกได้เป็น ๒๑ หมวด (Classes) คือ (๑) ยาพื้นเมือง และยาแผนโบราณ (๒) โยคะและการบำบัดรักษา (๓) กายวิภาคศาสตร์มนุษย์ (๔) สัตวแพทยศาสตร์และการเลี้ยงสัตว์ (๕) เกษตรกรรม (๖) ดนตรีวิทยา (๗) วรรณกรรมและนิยายพื้นบ้าน (๘) ศิลปะการต่อสู้ (๙) ศิลปะแบบดั้งเดิมและสถาปัตยกรรม (๑๐) อักษรและภาษา (๑๑) ไหวศาสตร์และดาราศาสตร์ (๑๒) โหงวเฮ้ง (๑๓) ศาสนา (๑๔) ประเพณีดั้งเดิม และพิธีกรรม (๑๕) กฎหมายโบราณ (๑๖) เวทย์มนต์ หรือไสยศาสตร์ (๑๗) พงศาวดารและประวัติศาสตร์ (๑๘) ศิลปะภาพวาดและภาพจำลอง (๑๙) การแปรธาตุ (๒๐) คณิตศาสตร์ (๒๑) หมายถึงสังแสดงได้ดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ หมวด (Class) ที่ปรากฏในระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณในปัจจุบัน

หมวด (Class)	คำอธิบายเนื้อหาที่ปรากฏในระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณ	ระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณในปัจจุบัน				
		UNESCO	G-Lao	Thai-PLM	Northeastern-PLM	CMU-PLM
๑) ยานพื้นเมือง และยานโบราณ	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องยาน ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทางด้านประวัติศาสตร์ยานพื้นเมือง ยานโบราณยานสมัยใหม่	/	/	/	/	/
๒) โยคะ และการบำบัดรักษา	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องโยคะการบริหารกายการบำบัดรักษา	/	/			
๓) กายวิภาคศาสตร์มนุษย์	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องกายวิภาคศาสตร์มนุษย์ (การผ่าตัด)	/				
๔) สัตวแพทย์ศาสตร์ และการเลี้ยงสัตว์	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องสัตวศาสตร์สัตวแพทย์ศาสตร์การเลี้ยงสัตว์	/		/		
๕) เกษตรกรรม	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการเกษตรกรรม	/				
๖) ดนตรีวิทยา (Musicology)	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องดนตรีวิทยา (Musicology)	/				
๗) วรรณกรรม และนิยายพื้นบ้าน	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องวรรณกรรมวรรณคดีโคลงนิทานพื้นบ้านเทพนิยาย		/	/	/	/
๘) ศิลปะการต่อสู้	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องศิลปะการต่อสู้ ซึ่งมีเนื้อหาในด้านยุทธศาสตร์	/	/			
๙) ศิลปะดั้งเดิมและสถาปัตยกรรม	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องศิลปะแบบดั้งเดิมและสถาปัตยกรรม	/				
๑๐) อักษร และภาษา	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องอักษรศาสตร์ไวยากรณ์ และภาษาเทคนิคการเขียน การทำพจนานุกรม ซึ่งมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องคือ ๑) กลอน ได้แก่ กลอนบทละคร กลอนอ่าน กลอนเพลงยาว กลอนสุภาพ กลอนนิราศ กลอนปฏิพาทย์ ๒) โคลง ๓) ฉันท์ ๔) กาพย์ ได้แก่ กาพย์ กาพย์กลอนสวด ๕) ร่าย ๖) ลิลิต ๗) ร้อยแก้ว	/	/	/	/	
๑๑) โหราศาสตร์ และดาราศาสตร์	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องโหราศาสตร์ และดาราศาสตร์ประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องคือ โหราศาสตร์ปฏิทินโหร และปุมปฏิทินพยากรณ์เหตุการณ์อนาคต ดาราศาสตร์	/	/	/	/	/
๑๒) โงวเอ็ง	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องโงวเอ็ง (Laksanam Samudria)	/				

ตารางที่ ๑ (ต่อ) หมวด (Class) ที่ปรากฏในระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณในปัจจุบัน

หมวด (Class)	คำอธิบายเนื้อหาที่ปรากฏในระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณ	ระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณในปัจจุบัน				
		UNESCO	G-Lao	Thai-PLM	Northeastern-PLM	CMU-PLM
๑๓) ศาสนา	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องศาสนา ประกอบเนื้อหาที่เกี่ยวข้องคือ ๑) พระไตรปิฎก ได้แก่ พระวินัย พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรม บาลี พระไตรปิฎก ๒) ประวัติศาสนา ได้แก่ พงศาวดาร คำานาน ประวัติ พุทธ คำานาน ๓) ประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ได้แก่ คำานานปุณณิวดุ พระสาวกที่มีชื่อเสียง ๔) อรรถกถา ได้แก่ อรรถกถาพระวินัยปิฎก ได้แก่ อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก ๕) ฎีกา ได้แก่ ฎีกาพระวินัยปิฎก ฎีกาพระสุตตันตปิฎก ฎีกาพระอภิธรรมปิฎก ๖) ปกรณ์พิเศษ ได้แก่ ปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย ปกรณ์พิเศษส่วนพระสูตร ปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม ๗) อรรถกถาปกรณ์พิเศษ ได้แก่ อรรถกถาปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย อรรถกถาปกรณ์พิเศษส่วนพระสูตร อรรถกถาปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม ๘) ฎีกาปกรณ์พิเศษ ได้แก่ ฎีกาปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย ฎีกาปกรณ์พิเศษส่วนพระสูตร ฎีกาปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม ๙) อนุฎีกา ๑๐) นวฎีกา ๑๑) นิสัยปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม ๑๒) โยชนา ได้แก่ โยชนาส่วนพระวินัย โยชนาพระสูตร โยชนาพระอภิธรรม ๑๓) โยชนาปกรณ์พิเศษ ได้แก่ โยชนาปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย โยชนาปกรณ์พิเศษส่วนพระสูตร โยชนาปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม ๑๔) คັນฐีปกรณ์พิเศษ ได้แก่ คันฐีปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย คันฐีปกรณ์พิเศษส่วนพระสูตร คันฐีปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม ๑๕) ปกิณกะ หรืออานิสงส์ ได้แก่ โลกศาสตร์ สัททาวิเสสชาติกรรมะทั่วไป	/	/	/	/	/
๑๔) ประเพณีดั้งเดิมและพิธีกรรม	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องประเพณีดั้งเดิมพิธีกรรมลัทธิพิธีกรรมพระราชพิธี	/	/	/		
๑๕) กฎหมายโบราณ	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องกฎหมายโบราณ	/	/	/	/	/
๑๖) เวทย์มนต์ หรือไสยศาสตร์	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องเวทย์มนต์ ไสยศาสตร์ ประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง คือ ไสยศาสตร์ บทสวดมนต์และพิธีกรรม	/	/			/

ตารางที่ ๑ (ต่อ) หมวด (Class) ที่ปรากฏในระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณในปัจจุบัน

หมวด (Class)	คำอธิบายเนื้อหาที่ปรากฏในระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณ	ระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณในปัจจุบัน				
		UNESCO	G-Lao	Thai-PLM	Northeastern-PLM	CMU-PLM
๑๗) พงศาวดารและประวัติศาสตร์	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องจดหมายเหตุพงศาวดารประวัติศาสตร์ตำนานเมือง/ราชวงศ์		/	/	/	
๑๘) ศิลปะภาพวาดและภาพจำลอง	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดศิลปะและเรื่องภาพ ประกอบด้วยเนื้อหา ด้าน - รูปภาพจำลอง		/			
๑๙) การแปรธาตุ	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องแปรธาตุ		/			
๒๐) คณิตศาสตร์	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องคณิตศาสตร์		/			
๒๑) หมวดหมายรับสั่ง	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องหมายรับสั่ง		/			

๑.๒ หมวดย่อย (Subclass) ที่ปรากฏในระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณในปัจจุบันสามารถสังเคราะห์และจัดกลุ่มเนื้อหาได้เป็น ๒๗ หมวดย่อย ได้แก่ (๑) ภาพรูปภาพจำลอง (๒) สัตวศาสตร์ (๓) พยากรณ์ โหราศาสตร์ และดาราศาสตร์ (๔) ยุทธศาสตร์ (๕) เบ็ดเตล็ด (๖) เวชศาสตร์ (๗) พระไตรปิฎก (๘) ประวัติศาสตร์ (๙) อนุฎีกา (๑๐) นวฎีกา (๑๑) โยชนา (๑๒) คัมภีร์ (๑๓) ปกรณ์พิเศษ (๑๔) ปกิณกะ หรืออานิสงส์ (๑๕) โลกศาสตร์ (๑๖) สวดมนต์ และไสยศาสตร์ พิธีกรรมต่าง ๆ (๑๗) สัททวิเสส (๑๘) ชาตก (๑๙) ธรรมะทั่วไป (๒๐) เทพนิยาย (๒๑) กลอน (๒๒) โคลง (๒๓) ฉันท์ (๒๔) กาพย์ (๒๕) ร่าย (๒๖) ลิลิต (๒๗) ร้อยแก้วสรุปได้ดังตารางที่ ๒

๒๒๐ บานเย็น ภัทรเกียรติเจริญ

ตารางที่ ๒ หมวดย่อย (Subclass) ที่ปรากฏในระบบหมวดหมู่ความรู้เอกสารโบราณในปัจจุบัน

หมวด (Classes)	หมวดย่อย (Subclass)	ระบบหมวดหมู่ความรู้	คำอธิบาย
ยาพื้นเมือง และยาแผนโบราณ	เวชศาสตร์	Thai-PLM	เวชศาสตร์
สัตวแพทยศาสตร์ และการเลี้ยงสัตว์	สัตวศาสตร์	Thai-PLM	สัตวศาสตร์
ศิลปะการต่อสู้	ยุทธศาสตร์	Thai-PLM	ยุทธศาสตร์
ศิลปะภาพวาดและภาพจำลอง	ภาพ	Thai-PLM	ภาพ รูปภาพจำลอง
วรรณกรรม และนิยายพื้นบ้าน	เทพนิยาย	CMU-PLM	หมู่เทพนิยาย
	กลอน	Thai-PLM	กลอนบทละคร
		Thai-PLM	กลอนสุภาพ
		Thai-PLM	กลอนอ่าน
		Thai-PLM	กลอนเพลงยาว
		Thai-PLM	กลอนนิราศ
		Thai-PLM	กลอนปฏิพากย์
		Thai-PLM	กลอนสวด
	โคลง	Thai-PLM	โคลง
	ฉันท์	Thai-PLM	ฉันท์
	กาพย์	Thai-PLM	กาพย์
	ร่าย	Thai-PLM	ร่าย
	ลิลิต	Thai-PLM	ลิลิต
	ร้อยแก้ว	Thai-PLM	ร้อยแก้ว
โหราศาสตร์ และดาราศาสตร์	โหราศาสตร์	Thai-PLM	โหราศาสตร์
		CMU-PLM	พยากรณ์เหตุการณ์ อนาคต
	ดาราศาสตร์	Thai-PLM	ดาราศาสตร์
ศาสนา	พระไตรปิฎก	Thai-PLM	บาลีพระไตรปิฎก
		CMU-PLM	พระสูตรคัมภีร์
		CMU-PLM	พระอภิธรรม
		CMU-PLM	พระวินัย

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๒ ก.ค.-ธ.ค. (๒๕๕๖) ๒๒๑

ตารางที่ ๒ (ต่อ) หมวดย่อย (Subclass) ที่ปรากฏในระบบหมวดหมู่ความรู้เอกสารโบราณในปัจจุบัน

หมวด (Classes)	หมวดย่อย (Subclass)	ระบบหมวดหมู่ความรู้	คำอธิบาย
ศาสนา	ประวัติศาสตร์ศาสนา	Thai-PLM	พงศาวดาร
		CMU-PLM	ตำนาน - ประวัติ
		CMU-PLM	พุทธตำนาน
		CMU-PLM	ประวัติศาสตร์พุทธศาสนา
		CMU-PLM	พระสาวกที่มีชื่อเสียง
	ศาสนสถาน	CMU-PLM	ตำนานปูชนียวัตถุ
	อณูภิกขา	Thai-PLM	อณูภิกขา
	นวภิกขา	Thai-PLM	นวภิกขา
	โยชนา	Thai-PLM	โยชนา
	คันฐี	Thai-PLM	คันฐี
	ปกรณพิเศษ	Thai-PLM	ปกรณพิเศษ
	ปภินกะ	Thai-PLM	ปภินกะ
		CMU-PLM	อาณิสต์ต่างๆ
	โลกศาสตร์	Thai-PLM	โลกศาสตร์
		CMU-PLM	พระคัมภีร์เกี่ยวกับจักรวาล
	สัททาวีเสส	Thai-PLM	สัททาวีเสส
ประเพณีดั้งเดิม และพิธีกรรม	ชาดก	CMU-PLM	มหาชาติชาดก
		CMU-PLM	ทศชาติชาดก
		CMU-PLM	ชาดกทั่วไป
	ธรรมะทั่วไป	CMU-PLM	ธรรมะทั่วไป
	บทสวดมนต์	Thai-PLM	สวดมนต์และพิธีกรรม
			พิธีกรรมสงฆ์
เวทย์มนต์ หรือไสยศาสตร์	ไสยศาสตร์	Thai-PLM	ตำราไสยศาสตร์
ความรู้ทั่วไป	เบ็ดเตล็ด	Thai-PLM	เบ็ดเตล็ด

จากตารางสรุปได้ว่ามีเพียง ๑๐ กลุ่มเนื้อหาที่มีการเพิ่มเนื้อหาหมวดย่อย (Subclass) ที่ปรากฏในระบบหมวดหมู่ความรู้เอกสารโบราณในปัจจุบัน คือ กลุ่มเนื้อหา (๑) ยาพื้นเมือง และยาแผนโบราณ มี ๑ หมวดย่อย คือ เวชศาสตร์ (๒) สัตวแพทยศาสตร์ และการเลี้ยงสัตว์ มี ๑ หมวดย่อย คือ สัตวศาสตร์ (๓) ศิลปะการต่อสู้ มี ๑ หมวดย่อย คือ ยุทธศาสตร์ (๔) ศิลปะภาพวาดและภาพจำลอง มี ๑ หมวดย่อย คือ ภาพ (๕) วรรณกรรมและนิยายพื้นบ้านประกอบด้วย ๘ หมวดย่อย คือ หมู่เทพนิยาย โคลง ฉันท์ กาพย์ ร่าย ลิลิต ร้อยแก้ว กลอน (๖) โหราศาสตร์และดาราศาสตร์ ประกอบด้วย ๒ หมวดย่อย คือ โหราศาสตร์ ดาราศาสตร์ (๗) ศาสนา ประกอบด้วย ๑๔ หมวดย่อย คือ พระไตรปิฎก ประวัติศาสนา ศาสนาสถาน อนุฎีกา นวฎีกา โยชนาคันธี ปกรณ์ พิเศษปิณฑะ โลกศาสตร์ สัททวิเสสชาติก ธรรมะทั่วไปบทสวดมนตร์ (๘) ประเพณี ดั้งเดิมและพิธีกรรมประกอบด้วย ๒ หมวดย่อย คือ พิธีกรรม (๙) เวทย์มนต์ หรือไสยศาสตร์มี ๑ หมวดย่อย คือ ไสยศาสตร์ (๑๐) ความรู้ทั่วไปมี ๑ หมวดย่อย คือ เบ็ดเตล็ด

๑.๓ หมู่ย่อย (Division) ที่ปรากฏในระบบการจัดหมวดหมู่ความรู้ ในเอกสารโบราณในปัจจุบันสามารถจำแนกได้เป็น ๒๗ หมู่ย่อย ได้แก่ (๑) พระวินัยปิฎก (๒) พระสุตตันตปิฎก (๓) พระอภิธรรมปิฎก (๔) อรรถกถาพระวินัยปิฎก (๕) อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก (๖) อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก (๗) ฎีกาพระวินัยปิฎก (๘) ฎีกาพระสุตตันตปิฎก (๙) ฎีกาพระอภิธรรมปิฎก (๑๐) บาลีปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย (๑๑) บาลีปกรณ์พิเศษส่วนพระสูตร (๑๒) บาลีปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม (๑๓) อรรถกถาปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย (๑๔) อรรถกถาปกรณ์พิเศษส่วนพระสูตร (๑๕) อรรถกถาปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม (๑๖) ฎีกาปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย (๑๗) ฎีกาปกรณ์พิเศษส่วนพระสูตร (๑๘) ฎีกาปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม (๑๙) โยชนาปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย (๒๐) โยชนาปกรณ์พิเศษส่วนพระสูตร (๒๑) โยชนาปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม (๒๒) คันฐปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย (๒๓) คันฐปกรณ์พิเศษส่วนพระสูตร (๒๔) คันฐปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม (๒๕) นิสสัยปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม (๒๖) โยชนาพระวินัย (๒๗) โยชนาพระอภิธรรม

ตารางที่ ๓ หมู่ย่อย (Division) ที่ปรากฏในระบบหมวดหมู่ความรู้เอกสารโบราณในปัจจุบัน

หมู่ย่อย (Division)	ระบบหมวดหมู่	คำอธิบาย
๑) พระไตรปิฎก	Thai-PLM	พระวินัยปิฎก
	Thai-PLM	พระสุตตันตปิฎก
	Thai-PLM	พระอภิธรรมปิฎก
๒) อรรถกถา	Thai-PLM	อรรถกถาพระวินัยปิฎก
	Thai-PLM	อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก
	Thai-PLM	อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก
๓) ฎีกา	Thai-PLM	ฎีกาพระวินัยปิฎก
	Thai-PLM	ฎีกาพระสุตตันตปิฎก
	Thai-PLM	ฎีกาพระอภิธรรมปิฎก
๔) บาลีปกรณ์พิเศษ	Thai-PLM	บาลีปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย
	Thai-PLM	บาลีปกรณ์พิเศษส่วนพระสุตร
	Thai-PLM	บาลีปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม
๕) อรรถกถาปกรณ์พิเศษ	Thai-PLM	อรรถกถาปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย
	Thai-PLM	อรรถกถาปกรณ์พิเศษส่วนพระสุตร
	Thai-PLM	อรรถกถาปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม
๖) ฎีกาปกรณ์พิเศษ	Thai-PLM	ฎีกาปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย
	Thai-PLM	ฎีกาปกรณ์พิเศษส่วนพระสุตร
	Thai-PLM	ฎีกาปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม
๗) โยชนาปกรณ์พิเศษ	Thai-PLM	โยชนาปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย
	Thai-PLM	โยชนาปกรณ์พิเศษส่วนพระสุตร
	Thai-PLM	โยชนาปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม
๘) คัมภีร์ปกรณ์พิเศษ	Thai-PLM	คัมภีร์ปกรณ์พิเศษส่วนพระวินัย
	Thai-PLM	คัมภีร์ปกรณ์พิเศษส่วนพระสุตร
	Thai-PLM	คัมภีร์ปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม
๙) นิสสัยปกรณ์พิเศษ	Thai-PLM	นิสสัยปกรณ์พิเศษส่วนพระอภิธรรม
๑๐) โยचना	Thai-PLM	โยचनाพระวินัย
	Thai-PLM	โยचनाพระอภิธรรม

เมื่อนำเนื้อหาความรู้ที่ปรากฏทั้งหมดมาสังเคราะห์และจัดกลุ่มเนื้อหา รวมกันสามารถสรุปเป็นเนื้อหาความรู้ที่ปรากฏในระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสาร โบราณในปัจจุบันเป็น ๒๒ กลุ่มความรู้ ประกอบด้วย (๑) ยาพื้นเมือง และยาแผนโบราณ (๒) โยคะ และการบำบัดรักษา (๓) มนุษยกายวิภาค (๔) สัตวแพทยศาสตร์ และการเลี้ยงสัตว์ (๕) เกษตร (๖) ดนตรีวิทยา (๗) วรรณกรรมและนิยายพื้นบ้าน (๘) ศิลปะการต่อสู้และยุทธศาสตร์ (๙) ศิลปะแบบดั้งเดิมและสถาปัตยกรรม (๑๐) อักษร และภาษา (๑๑) โหราศาสตร์และดาราศาสตร์ (๑๒) โหงวเฮ้ง (๑๓) ศาสนา (๑๔) ประเพณี ดั้งเดิมและพิธีกรรม (๑๕) กฎหมายโบราณ (๑๖) เวทย์มนต์หรือไสยศาสตร์ (๑๗) พงศาวดารและประวัติศาสตร์ (๑๘) ศิลปะภาพวาดและภาพจำลอง (๑๙) การแปรธาตุ (๒๐) คณิตศาสตร์ (๒๑) หมายรับสั่ง (๒๒) ความรู้ทั่วไป

๒. คุณลักษณะของความรู้

คุณลักษณะของความรู้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของระบบการจัดหมวดหมู่ความรู้เป็นวิธีการนำเสนอหรือการบ่งชี้ให้เห็นมุมมองต่าง ๆ ของความรู้ ที่อธิบายถึงรายละเอียดของการจัดกลุ่มหรือจำแนกประเภทของความรู้ ยกตัวอย่าง เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก จะแสดงคุณลักษณะเนื้อหาเฉพาะเจาะจงของสาขาวิชา ประกอบด้วย เนื้อหา (๑) พระวินัยปิฎก (๒) พระสุตตันตปิฎก และ (๓) พระอภิธรรมปิฎก เป็นต้น การแสดงมุมมองความรู้อาจใช้วิธีการนำเสนอให้เห็นคุณลักษณะของความรู้ อาทิ นำเสนอรูปแบบยุคสมัย นำเสนอตามลำดับตัวอักษร นำเสนอตามความเฉพาะเจาะจงในแต่ละสาขาวิชา เหตุการณ์ กิจกรรม เป็นต้น โดยอาจจัดแสดงไว้ในลักษณะตารางช่วยเพิ่มเลขหมู่ (Auxiliary table)

จากการศึกษาการกำหนดคุณลักษณะของความรู้ ในระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณทั้ง ๕ ระบบพบว่า ภาพรวมการกำหนดคุณลักษณะของความรู้ในเอกสารโบราณมีการกำหนดคุณลักษณะความรู้ที่ใช้แนวคิดเดียวกัน คือ การนำเสนอ มุมมองหรือแง่มุมต่าง ๆ ของความรู้พิจารณาถึงหลักแนวคิดสาขาวิชา (Discipline) ที่อธิบายขอบเขตของแขนงความรู้ของมนุษย์ เช่น สังคมศาสตร์ กฎหมาย ดนตรี โดยจำแนกแขนงความรู้เป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มสาขาวิชาพื้นฐาน (Fundamental discipline) เป็นความรู้พื้นฐานอันเกิดจากการแบ่งความรู้เป็นแขนงหลัก และกลุ่มสาขาวิชารอง

(Sub-discipline) เป็นความรู้แขนงวิชาเฉพาะเจาะจงอันเกิดจากการจำแนกความรู้แขนงหลักของกลุ่มสาขาวิชาพื้นฐาน

การกำหนดคุณลักษณะความรู้ใช้หลักแนวคิดสาขาวิชา (Discipline) ใช้เกณฑ์พิจารณากิจกรรมที่มนุษย์ได้ศึกษาและจดบันทึกเรื่องราวไว้เป็นความรู้ในแต่ละด้าน (Field of human activity) ซึ่งจำแนกมุมมองของกิจกรรมมนุษย์ เป็น ๒ มุมมอง ได้แก่ (๑) มุมมองความรู้ที่เป็นการปฏิบัติหรือกระทำใด ๆ ที่เกิดขึ้นในโลก (Practical) เช่น สังคมวิทยา การศึกษา กฎหมาย เกษตรกรรม ภาษา ศิลปะ คณิตศาสตร์ฯ (๒) มุมมองความรู้ที่เป็นทฤษฎีหรือภูมิปัญญาที่ใช้ศึกษาเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นในโลก (Theoretical, Intellectual study of) เช่นวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ปรัชญา วิศวกรรมศาสตร์ โหราศาสตร์ ดังนั้นในการกำหนดคุณลักษณะความรู้ในเอกสารโบราณจึงพิจารณาแนวคิดสาขาวิชาเป็นหน่วยของความรู้ที่ใช้เป็นพื้นฐานของการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณ เช่น ในการวิเคราะห์ชื่อคัมภีร์ในแต่ละผูกเอกสารโบราณ (Subject analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณ สิ่งแรกที่วิเคราะห์ คือ สาขาวิชาเป็นแนวคิดหลักของชื่อคัมภีร์ในแต่ละผูก ซึ่งผู้วิเคราะห์หรือผู้จัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณต้องระบุให้ได้ว่าเอกสารนั้นเกี่ยวกับสาขาวิชาใด เช่น คัมภีร์กฎหมาย ธรรมศาสตร์ราชกौนา จะกำหนดให้อยู่ในกลุ่มเนื้อหาสาขาวิชากฎหมาย หรือเรื่องราว คัมภีร์สุรชาดก จะกำหนดให้อยู่ในกลุ่มเนื้อหาสาขาวิชาศาสนา และกำหนดคุณลักษณะเฉพาะเจาะจงตามยุคสมัยการเกิดทศชาติของพระพุทธเจ้า เป็นต้น

เมื่อวิเคราะห์การจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณทั้ง ๕ ระบบพบว่า แบบแผน (Scheme) การจัดหมวดหมู่ของความรู้ ในเอกสารโบราณ โดยทั่วไปจะกำหนดให้สาขาวิชาเป็นหมวดหลัก (Main classes) ภายใต้ความเชื่อว่าสาขาวิชาแสดงถึงกลุ่มความรู้ที่ครอบคลุมขอบเขตของความรู้ (Knowledge domain) ที่ศึกษาในเชิงวิชาการ จากนั้นก็จะพิจารณาความรู้ที่อยู่ภายใต้สาขาวิชาเพื่อแจกแจงรายละเอียดให้เฉพาะเจาะจง (Enumerative) โดยใช้การวิเคราะห์หมวดหมู่แบบลำดับชั้นของความรู้เพื่อจัดชั้นหรือกลุ่มความรู้ทุกแขนงให้ลดหลั่นกันไปตามลำดับจากกว้างไปสู่แคบ หรือจากบนลงล่าง (Top-down) โดยพิจารณากำหนดให้สาขาวิชาพื้นฐาน (Fundamental discipline) เป็นหมวดหลัก (Main classes) และพิจารณาความรู้สาขาย่อย (Sub-discipline) เป็นหมวดย่อย (Subclass) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาคุณลักษณะพิเศษในโครงสร้างความรู้ของ

๒๒๖ บานเย็น ภัทรเกียรติเจริญ

ระบบการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งปรากฏกลุ่มความรู้ (Knowledge domain) อันประกอบด้วย หมวด (Class) หมวดย่อย (Subclass) และหมู่ย่อย (Division) ในเอกสารโบราณเมื่อวิเคราะห์วิธีกำหนดคุณลักษณะการจำแนกคุณลักษณะความรู้ พบว่า มีการจำแนกคุณลักษณะความรู้ ๒ มุมมอง ดังนี้

๒.๑ จำแนกคุณลักษณะความรู้ตามเนื้อหาเฉพาะด้าน/เฉพาะเรื่อง

เช่น ระบบหมวดหมู่ของหอสมุดแห่งชาติ, ระบบหมวดหมู่ของโครงการอนุรักษ์โบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ระบบหมวดหมู่ของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีการจำแนกคุณลักษณะพิเศษของความรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะของความรู้ในด้านศาสนา โดยจำแนกรายละเอียดตามตัวเลข ๐๑-๐๙ ซึ่งวิธีการนี้สามารถนำไปใช้จำแนกความรู้ย่อยได้หลากหลายยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นหมู่คัมภีร์พระไตรปิฎก หมู่คัมภีร์อรรถกถา เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

๐๘ หมวดธรรมคดี (ระบบหมวดหมู่ของหอสมุดแห่งชาติ)

- ๐๘๑ หมู่บาลีพระไตรปิฎก
- ๐๘๒ หมู่อรรถกถา
- ๐๘๓ หมู่ฎีกา
- ๐๘๔ หมู่อนุฎีกา

๐๑ หมวดพุทธศาสนา

(ระบบหมวดหมู่ของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

- ๐๑๑ หมู่พุทธตำนาน
- ๐๑๒ หมู่มหาชาติชาดก
- ๐๑๓ หมู่เทศชาติทั่วไป
- ๐๑๔ หมู่พระสูตรคัมภีร์

๒.๒ จำแนกคุณลักษณะความรู้ตามลักษณะคำประพันธ์ เช่น ระบบ

หมวดหมู่ของหอสมุดแห่งชาติมีการจำแนกเนื้อหาตามลักษณะคำประพันธ์ที่ใช้เพื่อระบุเนื้อหาเฉพาะของคำประพันธ์ที่เขียนวรรณคดี ซึ่งภาษาที่ใช้บันทึกเนื้อหาวรรณคดีจะใช้สัญลักษณ์ตัวเลขกำหนดรายละเอียดตามลำดับความรู้ ตัวอย่าง เช่น

๑๒ หมวดวรรณคดี

- ๐๑ หมู่กลอนบทละคร

- ๐๒ หมุกลอนอ่าน
- ๐๓ หมุกลอนเพลงยาว
- ๐๔ หมุกลอนสุภาสิต
- ๐๕ หมุกโคลง

๓. การจัดลำดับความสัมพันธ์ของความรู้ (Relationship)

การจัดลำดับความสัมพันธ์ของความรู้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของโครงสร้างความรู้มีการกำหนดลักษณะของการจัดลำดับความสัมพันธ์ของความรู้แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับมุมมองเชิงทฤษฎีที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ จากการศึกษาระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณที่มีอยู่ในปัจจุบัน ๕ ระบบพบว่าทุกระบบมีการจัดลำดับความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาความรู้ในเอกสารโบราณ โดยมีการแสดงความสัมพันธ์ทั้งหมดตามลำดับชั้น (Hierarchical relation) จากความหมายกว้างที่สุด ไปยังความหมายที่แคบที่สุดตามลำดับ และจัดลำดับเนื้อหาความรู้ที่มีเนื้อหาเดียวกันไว้ด้วยกัน และจัดลำดับให้เนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กันไว้ใกล้กัน โดยจัดลำดับให้คำเยื้องเข้าไปตามลำดับ (Level of indentation) ของความสัมพันธ์ระดับหมวดความรู้ (Class) และหมวดย่อย (Subclass) โดยใช้การย่อหน้าเข้าไปตามลำดับความสัมพันธ์ หรือมีลักษณะเหมือนกับโครงสร้างต้นไม้ (Tree Structure) ยกตัวอย่างเช่น

๐๘ หมวดธรรมคดี (ระบบหมวดหมู่ของหอสมุดแห่งชาติ)

- ๐๘๑ หมู่บาลีพระไตรปิฎก
 - ๐๘๑๑ พระวินัยปิฎก
 - ๐๘๑๒ พระสุตตันตปิฎก
 - ๐๘๑๓ พระอภิธรรมปิฎก
- ๐๘๒ หมู่อรรถกถา
 - ๐๘๒๑ อรรถกถาพระวินัยปิฎก
 - ๐๘๒๒ อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก
 - ๐๘๒๓ อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก
- ๐๘๓ หมู่ฎีกา
 - ๐๘๓๑ ฎีกาพระวินัยปิฎก

๐๘๓๒ ฎีกาพระสูตรตันตปิฎก

๐๘๓๔ ฎีกาพระอภิธรรมปิฎก

ปัญหาและข้อจำกัดในการจัดระบบความรู้ในเอกสารโบราณและการให้บริการ

การศึกษาในหน่วยงานที่รับผิดชอบการให้บริการความรู้ในเอกสารโบราณและจัดระบบความรู้ในเอกสารโบราณในประเทศไทยคือ หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, โครงการอนุรักษ์โบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยมหาสารคามพบปัญหาและข้อจำกัดสำคัญ คือ

๑. ปัญหาและข้อจำกัดในการจัดระบบความรู้

๑.๑ หมวดหมู่ที่มีอยู่ปัจจุบันไม่ครอบคลุมเนื้อหาที่ปรากฏ ส่งผลให้ไม่สามารถแสดงโครงสร้างความรู้ที่อยู่ในเอกสารโบราณได้ชัดเจน ไม่สามารถแสดงความสัมพันธ์ของเนื้อหาความรู้ที่อยู่ในเอกสารโบราณได้

๑.๒ เนื้อหาที่จำแนกหรือจัดกลุ่มไว้ ไม่ใช่มุมมองทางด้านวิชาการการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ทั่วไป เช่น หอสมุดแห่งชาติ มีการจำแนกโดยเริ่มแยกจากภาษาที่จารในคัมภีร์โบราณก่อน แล้วในแต่ละกลุ่มภาษาจะแยกหมวดหมู่ความรู้แต่ละสาขา และแบ่งหมู่ตามลำดับความสำคัญของเนื้อหา เป็นต้น ทำให้ไม่สามารถจำแนกเนื้อหาได้ครอบคลุมตามเหตุการณ์และเวลาและไม่สามารถเพิ่มเนื้อหาใหม่ ๆ ได้

๑.๓ หมวดหมู่ความรู้ที่มีอยู่ปัจจุบันยังเป็นการให้หมวดหมู่ความรู้อย่างกว้าง ๆ และขาดความเฉพาะเจาะจงตามเนื้อหาความรู้ที่ปรากฏ และแต่ละหมวดหมู่ที่จัดระบบยังไม่มี การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาความรู้ในระบบ

๒. ปัญหาและข้อจำกัดในการเข้าถึงความรู้ที่อยู่ในเอกสารโบราณ

๒.๑ การใช้ชื่อเรื่องในการเข้าถึงความรู้ที่ต้องการไม่ได้ เนื่องจากโบราณในแต่ละยุคมีชื่อเรื่องหลายภาษาที่ทำการเขียน ถ้าผู้ใช้จำชื่อเรื่องไม่ได้ก็ไม่สามารถเข้าถึงความรู้ได้ เช่น หอสมุดแห่งชาติจะมีการกำหนดชื่อเรื่องในโบราณแต่ละยุคจะมีรายละเอียดชื่อเรื่อง ๒ ชื่อเรื่อง ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง (ชื่อเรื่องหน้าลาน) และชื่อเรื่องแบบฉบับหนังสือ (ชื่อเรื่องเพิ่มในหนังสือที่ตีพิมพ์) ซึ่งผู้ใช้ต้องเลือกจำชื่อเรื่องใดชื่อเรื่องหนึ่ง

๒.๒ การใช้หัวเรื่อง (Subject heading) ของความรู้ในเอกสารโบราณยังไม่มีเป็นแบบมาตรฐานกลาง ซึ่งปัจจุบันแต่ละหน่วยงานจะมีการจัดทำหัวเรื่องขึ้นมาใช้เอง ยังไม่มีการให้ความสำคัญที่เฉพาะเจาะจงในเนื้อหาความรู้ในเอกสารโบราณ เช่น บทลงโทษสมัยก่อน ข้อบังคับกฎหมายโบราณ

๒.๓ ข้อจำกัดอื่น ๆ ที่พบ ได้แก่ ข้อมูลต้นฉบับไม่สมบูรณ์ ขาดหายเนื่องจากลักษณะเฉพาะของเอกสารโบราณที่เสียหายได้ง่าย หรือการถ่ายอัดสำเนาดิจิทัล ไม่ครอบคลุมที่ไม่ชัดหรือไม่ติดและข้อจำกัดที่ค้นพบจากการให้ข้อสังเกตของผู้ดูแลระบบได้กล่าวคือ ผู้ใช้ไม่เข้าใจภาษาที่จารบนเอกสารโบราณ หรืออ่านอักษรโบราณไม่ออก

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวคิดของระบบหมวดหมู่ความรู้ในเอกสารโบราณที่มีอยู่ในปัจจุบันทั้งต่างประเทศและในประเทศ ๕ ระบบ คือ ระบบ UNESCO (UNESCO's Memory of the Word : UNESCO) ระบบหมวดหมู่ความรู้ของ G-Lao (The German-Lao Cooperation Preservation of Lao Manuscript Programme) ระบบหมวดหมู่ความรู้ของ Thai-PLM (National Library of Thailand) ระบบหมวดหมู่ความรู้ของ Northeastern-PLM (Palm Leaf Manuscript Preservation in Northeastern) และระบบหมวดหมู่ความรู้ของ CMU-PLM (การจัดระบบของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) พบว่า แนวคิดพื้นฐานที่ใช้เหมือนกันคือ หลักการพื้นฐานการจัดหมวดหมู่ความรู้ (Knowledge of classification) เพื่อจำแนกและจัดกลุ่มเนื้อหาที่เหมือนกันไว้ด้วยกันและเนื้อหาที่ใกล้เคียงกันไว้ด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างความรู้ (Knowledge structure) ที่แสดงให้เห็นกลุ่มความรู้ (Knowledge domain) หรือจำแนกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกันไว้ด้วยกัน โดยแบ่งตามลำดับเนื้อหาของความรู้ออกเป็นหมวด (Class) ก่อน จากนั้นจึงแบ่งออกเป็นหมวดย่อย (Subclass) และหมู่ย่อย (Division)

อย่างไรก็ตามยังไม่มีระบบหมวดหมู่ความรู้ของหน่วยงานใด ที่มีการแบ่งหมวดหมู่ย่อย หมู่ย่อย เอาไว้อย่างครบถ้วน หรือครอบคลุมความรู้ในเอกสารโบราณที่มีอยู่จริงได้ทั้งหมด จึงทำให้ยังไม่สามารถแสดงโครงสร้างของความรู้ในเอกสารโบราณได้

อย่างชัดเจน รวมถึงไม่สามารถแสดงความสัมพันธ์ของเนื้อหาความรู้ในเอกสารใบลานได้ ทำให้เป็นปัญหาสำคัญในการเข้าถึงความรู้ในระดับลึกได้ อนึ่งการที่แต่ละหน่วยงานมีการให้ความหมาย ขอบเขตของหมวดหมู่ที่แตกต่างกัน ก็อาจทำให้การกำหนดหมวดหมู่ให้กับความรู้ในเอกสารใบลานยังไม่ชัดเจน และส่งผลต่อมาถึงผู้ใช้ด้วย การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าระบบการจัดหมวดหมู่เอกสารใบลานที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังมีข้อจำกัดในการใช้เพื่อจัดระบบความรู้ในเอกสารใบลานอยู่ค่อนข้างมาก และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการวิเคราะห์ และจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ที่ปรากฏในเอกสารใบลาน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มความรู้ (Knowledge domain) คำอธิบายความหมาย คุณลักษณะของความรู้ (Characteristic) และความสัมพันธ์ของความรู้ (Relationship) อันจะนำไปสู่การสร้างกรอบในการพัฒนาระบบการจัดการความรู้ในเอกสารใบลาน เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงความรู้ที่มีอยู่ในเอกสารใบลานได้ง่ายขึ้นและให้การจัดการเอกสารใบลานของประเทศไทยมีระบบ กฎเกณฑ์ หลักการจัดระบบความรู้ที่เหมาะสม อีกทั้งเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เกิดการเข้าถึงความรู้ และส่งเสริมให้การใช้ความรู้ที่บันทึกในเอกสารใบลานร่วมกัน ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการสงวนรักษาและอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาของชาติอย่างยั่งยืนด้วย

บรรณานุกรม

- ก่องแก้ว วีระประจักษ์. (๒๕๓๐). **การทำสมุดไทยและการเตรียมใบลาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- ณรงค์ศักดิ์ ราวะรินทร์. (๒๕๕๑). **ภูมิปัญญาอีสานจากใบลาน**. มหาสารคาม : โครงการอนุรักษ์ใบลานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธวัชบุญณโณทก. (๒๕๔๐). **อักษรโบราณอีสาน : อักษรวิทยาอักษรตัวธรรมและ**

ไทน้อย. กรุงเทพฯ : สยามเพรสแมเนจเม้นท์. (ที่ระลึกเกษียณอายุราชการ ศาสตราจารย์วัชรปณโกต ๒๐ กันยายน ๒๕๔๐).

_____. (๒๕๔๐). **อักษรโบราณอีสาน : อักษรวิทยาอักษรตัวธรรมและ**

ไทน้อย. กรุงเทพฯ : สยามเพรส แมเนจเม้นท์.

สุภณ สมจิตศรีปัญญา. (๒๕๔๔). **โลกทัศน์จากคัมภีร์ไบเบิล : ภาษาและวรรณกรรม.**

บทความประกอบการประชุมวิชาการเรื่อง “การสำรวจสถานภาพความรู้จากคัมภีร์ไบเบิลที่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย”. จัดโดย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ร่วมกับองค์การยูเนสโก หน่วยข้อมูลและการประชาสัมพันธ์ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เครือข่ายร่วมมือเพื่อการเข้าถึงและอนุรักษ์คัมภีร์ไบเบิลภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ ๒๒-๒๓ กันยายน ๒๕๔๔ โรงแรมนิเวศพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๔๙). **สรุปสาระ**

สำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา <http://www.nesdb.go.th/plan10/index.html>

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (๒๕๔๔). **ภูมิปัญญาอีสาน.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.

_____. (๒๕๔๔). **ภูมิปัญญาทักษิณ.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.

_____. (๒๕๔๔). **ภูมิปัญญาภาคกลาง.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.

Slavic, A.; Cordeiro, M. I. “Sharing and re-use of classification systems : the need for a common data model”. *Signum*, 8, 19–24. <http://dlist.sir.arizona.edu/1274/>

Broughton, V, Hanssn, J., Hjørland, B., & Lopez-Huertas, M. J. (2005). **Knowledge Organization.** In L. Kajberg & L. Lorrington (Eds.) *European Curriculum Reflection on Library and Information Science Education*, Chapter 7 [Report of working group on LIS-education in Europe. Working seminar held in Copenhagen 11–12 August 2005 at the Royal School of Library and Information Science]. (pp. 133–148). Copenhagen : Royal School of Library and Information Science.

- Coedès, Georges (1966). **Catalogue des Manuscrits en Pali, Laotienet Siamois provenant de la Thaïlande**. Copenhagen : The Royal Library.
- Hjorland, B. (2007b). Knowledge Organization (KO). Retrieved July 27, 2007. [On-Line]. Available : http://www.db.dk/bh/Lifeboat_KO/CONCEPTS/knowledgeorganization.html
- Lao PDR Ministry of Information and Culture. (1994). **Statistics of Monasteries and Palm-leaf Manuscripts Already Surveyed (1988-94)** (in Lao). Unpublished paper.
- Research Centre, Yangon, Myanmar, 20-21, November 1995.
- Shiri, A. (2006) Knowledge Organization Systems in Canadian Digital Library ollections. Presented at the Canadian Association for Information Science/L'Association anadienne des sciences de l'information (CAIS/ACSI) 2006 Annual Conference, June 1-3, 2006, York University, Toronto.
- SKOS. (2008). **Knowledge Organizaiton System : An Overview. Systems of Knowledge Organizition for Digital Libraries**. Retrieved January 25, 2009. [On-Line]. Available : <http://www.cir.org/pubs/reports/pub91/1knowledge.html>.
- Taylor, A. G. (2004). **The Organizaiton of Information. Wesport, CT : Libraries Unlimited**.
- UNESCO. (2004). **Memory of the world register**. [On-Line]. Available : <http://www.unesco.org/webworld/mdm/regi>.
- Volker Grabowsky. (2008). Research Group Manuscrip Cutures in Asia and Africa. "Tai Manuscripts in the Dhamma Script Domain : Surverying, Preservation and Document, Part 1. Autumn/Winter. 2008.

